

tili manje pažnje nego što zavređuju i da je dvostih s rimom osnovna forma narodnog pjesništva, ali da su zabilježene i pjesme bez rima i da nije ispravno mišljenje prema kojemu rimovani stihovi označavaju zapravo propadajuće naše narodne poezije, osobito epske.

Iz bilježaka doznajemo da je petnaest pjesama zapisano, priopćeno ili dobiveno od prvoboraca, a jedanaest od drugih osoba, da su četiri prepisane iz bilježnica, petnaest ih je umnoženo u partizanskoj tehnici OK KPJ za Leskovac i dijeljeno na terenu, deset ih je poznato iz pjevanja skojevaca i omladinaca. U omladinskim listovima objavljeno je šest, dvije su nastale u logorima (u Nišu i Norveškoj) i tri uz poznate događaje. Za devetnaest pjesama navedeni su autori, za jednu se kaže da je pjevana uoči rata, za šest da su pjevani u 1941. a sedam u 1944. godini. Podaci nisu potpuni.

Sakupljač je slušao pjesme od boraca i naroda koji su ih pjevali u južnoj Srbiji, a bilježio u ratu i poslije rata.

Za razliku od nekih u posljednje doba objavljenih zbirki s regionalnim sadržajem, o kojima se pisalo u prošlim brojevima, Zlatanovićeve se zbirka izdvaja autentičnošću i korektnim odnosom prema tekstovima, prikladnošću i vrijednošću tekstova od kojih neki imaju i dokumentarnu vrijednost.

ANTE NAZOR

Milivoj Rodić, *Sunce iza gore*. Revolucionarne narodne pjesme sa tla Bosne i Hercegovine, "Glas". Banjaluka 1983, 195 str.

Zbirka *Sunce iza gore* još je jedna u nizu zbirki revolucionarnih narodnih pjesama koja sadrži: predgovor, tekstove pjesama, pogovor, rječnik stranih i manje poznatih riječi i fraza, bilješke o ličnostima koje su opjevane u pjesmama, literaturu, a uz sadržaj su navedeni i izvori iz kojih su pjesme preuzete.

U predgovoru *Sloboda i revolucija kao inspiracija* riječ je o revolucionarnoj poeziji kod nas, njezinoj ulozi i snazi, o vezanosti uz život, prožetosti slobodarskim, antifašističkim duhom i borbenašću. Autor navodi da je u drugom svjetskom ratu i poslije njega u

našoj zemlji ispjevano, što zapisanih i sačuvanih ili još nezabilježenih oko 40 tisuća revolucionarnih narodnih pjesama, a od toga pretpostavlja se da je u Bosni i Hercegovini nastalo oko devet ili deset tisuća.

U knjizi su objavljene 163 "protestne, buntovne, revolucionarne" narodne pjesme koje su ispjevane "u BiH u prošlim vijekovima i za vrijeme drugog svjetskog rata, te u godinama obnove". Razvrstane su pod devet naslova: *Iz gore hajduci* (sedam epskih junačkih pjesama), *Oj, Krajino, krvava haljino* (15 buntovnih i vojničkih), *Gusle od jadikovine* (21 pjesma - od turskih vremena do drugog svjetskog rata), *Zasijala petokraka* (16 pjesama iz ustaničkih dana), *Srce sokolovo* (34 pjesme o raznim zbivanjima u NOR-u), *Biljeg-zvijezda* (9 pjesama o stradanjima naroda), *Sunce iza gore* (25 pjesama o drugu Titu), *Slobode tvorci* (21 pjesma o istaknutim borcima - herojima), i *Zlatna grana* (15 pjesama o obnovi i izgradnji zemlje).

Pod naslovom *O ovom izboru pjesama* Rodić je objasnio svoje postupke. Naime, on kaže da je ovaj izbor pripremio slijedeći primjere najuspjelijih izdanja te da on sadrži samo djelić bogate bosansko-hercegovačke poetske tradicije. Dakle, od nekoliko tisuća tekstova nastalih u NOB-u izabrano je stotinjak najljepših, bolje reći karakterističnijih "sa tla Bosne i Hercegovine". Možda bi bilo primjereno: pjevanih na tlu BiH, jer nije posve pouzdano da su sve s tla BiH, osobito one o Titu, Partiji, Skoju, omladini, itd. Uz to nameću se i neka pitanja. Zašto je u ovoj zbirci samo jedna pjesma o borbama na Sutjesci i Neretvi?! Pjesma *Pozdrav majci* nastala je prije rata. U Čubelićevoj knjizi uvrštena je među pjesme *O buntovniku i robijašu*. Kod Rodića je tiskana među pjesmama iz NOB-a. Zašto onda nije i *Mitrovčanka* u stvaranju koje je sudjelovao, prema sjećanjima druga Đure Pucara Starog, i robijaš iz Bosne? *Pjesma radu* uvrštena je među pjesme o obnovi i izgradnji, iako je izvorna varijanta nastala 1898. godine (riječi Georgi Kirkov). Na našem jeziku objavljena je 1912. godine u *Radničkim novinama* u Beogradu. U obliku u kojem je u ovoj zbirci, tiskana je u Hrvatskoj u toku rata u deset zbirki. *Himna zidara* (poznatija po prvom stihu *Gradimo kule*

do neba) koja je nastala povodom štrajka građevinskih radnika 1936. (riječ i Č. Minderović, glazba V. Vučković) nije mogla biti popularnija ni u BiH od Minderovićeve *Budi se istok i zapad*. Vjerujemo da je i pjesma *Po šumama i gorama*, i više naša, i ljepša, i popularnija i u BiH od *Bosanske partizanske*.

Rodić se odlučio za tiskanje ovakve zbirke, kako kaže, zato što su dosadašnje uglavnom bile koncipirane kao panorame jugoslavenske narodne poezije u NOB-u, s opsežnom i značajnom građom, ali pretežno bez stroge selekcije pjesama i najčešće uvjetovane prigodnjaštvom i drugim neestetskim mjerilima. Zato je on birao prvenstveno one događaje "koji su tematski i istorijski karakteristični za BiH, a i ličnosti boraca čije je djelovanje ostavilo traga na ovom području". Potaklo ga je i nekoliko razloga da napusti strogu poetičku tipologiju pjesama, a prihvati tematsko-motivsku i idejnu kao pogodniju i bližu čitaocima. Vodio je računa i o raznorodnim vrstama pa su stoga u njegovoj zbirci zastupljene: himne, koračnice, patriotske, socijalne, ljubavne i podrugljive pjesme, te balade, tužbalice, elegije i epske narodne pjesme. Unio je neke za koje se, kako kaže, može kazati da nisu narodne, ali ih je narod pjevao bilo u prisilno usvojenoj melodiji bilo u varijacijama osnovne melodije.

Autor je imao problema, što je razumljivo, a i vidljivo, oko lokalizacije pjesama, u izboru tema i likova. Neka se pitanja, kaže on, nisu mogla taksativno riješiti, primjerice pitanja porijekla, autentičnosti, lokalne vjerodostojnosti, prioriteta tema i likova, umjetničke vrijednosti i, napokon, pitanje tipologije pjesama.

Priredivač je neke probleme uspješno riješio, a neke nije: preneseni su s izabranim pjesmama, ili pod utjecajem dosadašnje prakse. Npr. pjesma *Jasenovac Sava opasala* počinje distihom: "Kad se sjetim Zemuna i zida...", koji pripada drugom sadržaju. Zašto je tako tiskana? Zato što je takva i u zbirci *Krajiške narodne pjesme iz NOB-a* (1961). Pjesma *U Drvaru podiže se buna* (prenesena iz iste zbirke) sastavljena je od 14 većinom samostalnih loše povezanih distiha (sedam ih se ne veže direktno uz Drvar) i mogu se jednako staviti i pod neki

drugi naslov. Pjesma *Šesta lička spasila Maršala*, koja s ovakvim sadržajem ne spada ovdje (odlučila je, valjda, tema) prenesena je iz Dizdareve zbirke. Sastoji se od pet strofa i više zasebnih dijelova. Svaki dio samostalno snažnije djeluje nego kad su svi skupljeni u cjelinu (osmerci, deseterci, različiti ugođaji pa i sadržaji) pod naslovom koji ide uz stihove četvrte strofe. Tako se iz ove četiri pjesme *Pjesma o Titu, Narod se ponosi Titom, Druže Tito, naš narodni sine, Titu* (ukupno 31 distih) svi distisi mogu staviti pod isti naslov, a da se ništa ne promijeni u sadržaju i vrijednosti pjesme. Isto tako može biti gotovo toliko pjesama koliko je i distiha. Za takvo grupiranje distiha postoji više razloga. Neki smatraju da treba objaviti sve onako kako se zabilježi od kazivača, što nije ispravno jer kazivač kazuje po sjećanju. Neki pak priredivači zbirci premještanjem distiha ili stihova, imena, mjesta i sl. stvaraju "nove pjesme", odnosno nove varijante i na koncu i "nove" svoje zbirke. Neki stvaraju duže pjesme zbog obima knjige, a time i troškova tiskanja.

Neke su pjesme i iz Rodićeve rukopisne zbirke slabe; npr. pjesma *Partizanska truba* (pet distiha bez kohezije). U pjesmi *Kozarčani* (devet distiha i još jedan usamljeni stih na kraju: "Oj, djevojko, draga dušo moja") samo su prvi i posljednji distih vezani izravno uz naslov. I pjesma *Tito, sloboda* sastavljena je od četiri dijela iz drugih, boljih pjesama: *To je nama naša borba dala...*, *Drug je Tito izdo' naređenje...*, *Drug je Tito poslao nam pismo...*

Na kraju knjige naveden je 31 izvor iz kojih su pjesme preuzete, a u sadržaju je za svaku pjesmu navedeno kojem izvoru pripada. Još po koji relevantan podatak dobro bi došao, posebno uz pjesme uzete iz rukopisa (gdje su zabilježene, npr.).

Uz sve napomene ovaj je "uži antologijski izbor" pjesama iz NOB-a i prošlih vremena reprezentativan. Priredivač je, razumije se na svoj način, prema vlastitom afinitetu i koncepciji, sastavio zbirku s većim brojem pjesama, koje će se rado čitati i koje će djelovati svojim umjetničkim sadržajima i autentičnošću, što nije odlika nekih nedavno objavljenih zbirki.

ANTE NAZOR